

ОБРАЗЪТ НА БЪЛГАРИЯ НА СТРАНИЦИТЕ НА CASSELER ALLGEMEINE ZEITUNG В ПЕРИОДА НА ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Любомир Георгиев

Casseler allgemeine Zeitung /КАЦ/ е държавен вестник¹, издаван в тогавашната столица на германската провинция Хесен - гр. Касел - в периода 1884-1923 г. Към началото на XX век той е списван с готически шрифт и изпълнен с реклами ежедневник. От първия ден на август 1914 г., когато Райхът се намесва във войната, челната страница на вестника е посветена на „военни новини“, с огромни заглавия от вида „Германия никога не е надмогвана, щом е бивала единна“. Голям интерес съществува към новите оръжия - много се пише за действията на подводниците и въздушните флотилии. В подлистник излиза романът „Бойният пилот Беренщпрунг“. Милитаризъм лъха и от рекламите: за бинокли, фосфоресциращи компаси, далекомери. Поезията е представена предимно от маршове.

На този фон, сред грохота на непознатите дотогава

1 <https://hds.hebis.de/ubks/Record/HEB048437301>
09.09.2014

Casseler Allgemeine Zeitung

Geſchäftsſtellen: Kleine Roſenſtraße 3 und Königsplatz 53.

Donnerstag, den 29. Oktober 1914, nachmittags.

Im Westen und Nordosten

Nr. 479. **Sonderblatt**

Casseler
Tageblatt und Anzeiger.

№. 507. **Sonderblatt**

Casseler
Tageblatt und Anzeiger.

по кръвопролитност масови сражения на Западния фронт, още на 19 август 1914 г. се появява първото съобщение за България². Повече от година преди страната ни да се включи във войната е описан подеът на военния ентузиазъм, обзел страната ни по повод австрийско настъпление срещу Белград. Обстоятелството, че дописката от София стои над известието за японския ултиматум до Германия и е по-обширна като обем, може да се възприеме като свидетелство, че германската общественост смята настроението в малкото европейско царство за не по-малко важно от официалния документ на тихоокеанската Империя на Изгряващото слънце.

През първата половина на декември 1914 г. средно през ден на страниците на КАЦ се появява нещо за България. Това е сравнимо с честотата, с която се пише за Турция, Гърция, Румъния или вече споменатата Япония.

Особен интерес предизвиква нарастващото противопоставяне между страната ни и Русия. Подзаглавието на „Примамките на Съглашението и неутралните балкански държави“ е „С несрещана досега наглост Русия иска да създаде нов Балкански съюз“. /КАЦ, 02.12.1914, с. 2/. Заключениеето от външнополитическия анализ е, че славянството на

² Този кратък текст написах през 1997 г. след едномесечна специализация в гр. Касел и сега го представям с незначителни промени. Специализацията ми бе награда от Лятната академия за обществени науки, ръководена от проф. дпн Тодор Танев, на които изказвам благодарност. Позволявам си да предложа за обнародване този непубликуван текст, защото се надявам, че разглеждането на специфичен труднодостъпен изворов материал от българска гледна точка може да предизвика интерес в годишнината от избухването на Първата световна война.

руската дипломатия представлява чаша с отрова за България.

Централно място е отделено на отказа на София да пропусне 300 оръдия и 200 картучници от Дедеагач през територията си за Русия / КАЦ, 05.12.1914, с 2/. Подчертава се, че страната ни се конфронтирала и на Балканския полуостров с друга славянска и православна държава - Сърбия, както и с православната си съседка Гърция / КАЦ, 06.12.1914, с. 1; 08.12.1914, с. 2/. В КАЦ по това време се налага и убеждението за предопределеността на българското участие на страната на Централните сили / КАЦ 10.12.1914, с. 2; 13.12.1914, с. 2; 15.12.1914, с. 2/.

Това убеждение в началото на есента на 1915 г. прераства в сигурност. Ежедневно излизат по няколко съобщения за страната ни. На 1 октомври е описана блокадата, наложена на черноморското ни крайбрежие от флота на Антантата. Своеето място в същия брой на хесенския вестник намира и благодарността на българските студенти към „любимите им германски професори“ заради проявените симпатии към стремежа за национално обединение /с. 2/. Мобилизацията в Царство България, заплахите на Четворния съюз, съчетани с предложение за отстъпване на Македония до Вардара в замяна на неутралитет, грабват вниманието на читателя на вестника. Съдържанието на руския ултиматум до България, / КАЦ 05, 07.10.1915/ и призоваващите към саможертва изявления на министър-председателя Васил Радославов са сред най-често разглежданите теми.

На 14 октомври 1915 г. във фокуса на вниманието са новите успехи на „храбрата българска войска“. Пак тук се прави преглед и на френската преса, според която монархът Фердинанд е отговорен за „фаталната“

10 französische Armeekorps zurückgeworfen. Der Kaiser bei seinen Truppen.

Großes Hauptquartier, 2. Sept. (B. T. B.)
Die mittlere Heeresgruppe der Franzosen, etwa zehn Armeekorps, wurden gestern zwischen Reims und Verdun von unseren Truppen zurückgeworfen. Die Verfolgung wurde heute fortgesetzt. Der französische Vorstoß von Verdun wurde abgewiesen. Se. Majestät der Kaiser befand sich während des Gefechts bei der Armee des Kronprinzen und verblieb die Nacht inmitten der Truppen.

Wie die Deutschen 1914 Sedan definiert haben.
Unter Kaiser Wilhelm selbst hat sich die Schlacht bei Sedan abgetragen. Die deutsche Armee hat die französische Armee zurückgeworfen. Der Kaiser war bei seinen Truppen. Die Verfolgung wurde heute fortgesetzt. Der französische Vorstoß von Verdun wurde abgewiesen. Se. Majestät der Kaiser befand sich während des Gefechts bei der Armee des Kronprinzen und verblieb die Nacht inmitten der Truppen.

Ein neuer großer Sieg über die Russen.
160 Geschütze erbeutet!
Wien, 2. Sept., 9 Uhr vorm.
Die einwöchige erbitterte Schlacht im Ramm-Samode-Tage wurde gestern zum völligen Siege der Armee Kriegenberg. Scharen von Gefangenen und über 160 Geschütze wurden erbeutet. Die Russen befanden sich im Rückzuge über den Zug.

Auch bei der Armee Dankl, die nun Lublin angreift, sind ununterbrochen Erfolge zu verzeichnen. Im Ostgalizien ist Desberg nach im unfern Befehl, gleichwohl ist dort die Lage gegenüber dem starken und überlegenen russischen Vorstoß sehr schwierig.

според французите външнополитическа ориентация на България. В един от следващите броеве на КАЦ, когато се говори за руската опасност, надвиснала над страната ни, се припомнят заветите на Стефан Стамболов. По повод падането на гр. Пожаревац един немски журналист признава, че „без нападението на българската войска положението на Сърбия все още не би било безнадеждно“.

На следващия ден темата „България“ буквално залива страниците на изданието. В рубриката „Бойното поле на Балканите“ четем отново за „необикновената бойна мощ на българската армия“. Тук срещаме имената и на двама висши офицери. Съобщава се, че на генерал Радко Димитриев ще бъде гледано като на дезертър заради участието му в редовете на руската войска. Подолу следват извадки от реч на Главнокомандващия действащата армия генерал-майор Никола Жеков. В нея се говори за „нашите смъртните врагове“ и за „спомена за сръбското предателство“, който ще укрепи мишците на бойците. Само на с. 2 в този брой има още 9 кратки материала за България. При тази толкова изобилна информация по темата, по-нататък ще маркирам само някои от по-интригуващите акценти.

Така например, на 20 октомври 1915 г. на първата си страница вестникът приветства освобождаването на „македонски българи“ от унгарски плен. На следващия ден е публикуван Указ на царя (на руския цар Николай II, българският Фердинанд тук винаги е назоваван „крал“). В указа се декларира, че „предателството на България към славянското дело стигна докрай“. Следва статията „Бели, Черни и Велики Тимок“, където на читателя от Касел подробно се обясняват детайли от географията и ономастиката на нашите земи. Говори се и за „освобождението от сръбско иго“ на македонски

села, за възстановяването на български църкви и училища. Подробните описания на българските победи са илюстрирани с перспективни карти на бойните полета. Дори ревнивите към военното си майсторство немци признават: „Победният поход на нашите най-нови бойни другари, българите, с основание може да бъде сравняван с германското напредване в Белгия“.

Вестникът пише, че два руски линейни кораба били унищожени край Варна от българската брегова артилерия и немски подводници. Това е един образ на бомбардировката на руския флот срещу черноморската ни столица, пречупен през призмата на пропагандата. Журналистите от КАЦ са спазили основен принцип на дезинформацията. Съобщението за действително събитие - бомбардировката на 28 октомври 1915 г. - Петковден - е представено заедно с невярното сведение за потопени руски кораби.

През есента на 1918 г. обаче нещата започват да се променят. На 23-24.09.1918 г. под заглавието „Новини от България“ както е обичайно до момента се изказва възхищение от героизма, проявен край р. Черна от „храбрите войски от Доростол /Силистра/“. Подчертава се, че на македонския фронт - край градовете Дойран и Битоля - „нашите войски... нанесоха тежки загуби на англичаните“. Рекламите във вестника обаче свидетелстват за трудности и в самата Германия. В гр. Касел се търсят работнички за „Lokomotivbau Henschel“ – лишената от мъже икономика на Райха трябва да наруши традицията и да призове жени в индустриалното производство. На 25.09.1918 г. изданието публикува реч германският райхсканцлер, който признава, че в момента положението е сериозно за войските от Тройния съюз, но за Германия войната от първия ден

била водена като отбранителна „в съгласие с нашите бойни другари Турция и България“. Липса на сигурност в съюзническата лоялност на София проличава от статията за българските предложения по мирния план на президента на САЩ Удроу Уилсън. Немският читател бива подготвян за промяната в баланса на силите на Балканите. Описани са опитите на министър-председателя Александър Малинов за сближение с Антантата. Коментарът гласи: „Вече настъпи обрат във военното щастие, на което българите дължаха не много, но всичко...“. Следва кратък преглед на дотогавашната история на Третото българско царство със заключението, че то е влязло във войната не поради симпатия към Централните сили, а засегнато от Букурещкия мир от 1913 г. и поради „реалполитически съображения“. Споменава се „политически необразованият български народ“, направил грешката да предпочете Малинов пред германофила Васил Радославов. Все пак се дава уверение, че „Германия ще подкрепя напълно и цялостно застрашените си съюзници“, но изглежда тук се има предвид само Турция. И двете балкански държави вече са представени като недостойни братя по оръжие, „на които Германия повече трябваше да дава, отколкото получаваше от тях“, така че сега, според автора на статията, щяло да ѝ е по-лесно да се справя сама. Има известна непоследователност в разочарованието от София – на 28.09.1918 г. държавният секретар фон Хинтце изказва „състрадание“ към положението на българите и заявява, че те са настроени приятелски към страната му и че чувството за дълг господства във войската.

През последния ден на септември 1918 г. обаче

ситуацията в България е назована директно „катастрофа“. Дори радостта, с която столичното гражданство посрещало преминаващите немски бойни части, не променя общата картина.

В началото на октомври се отпечатват кратки информации за подробностите по капитулацията, подписана в Солун от българските власти. Вината се хвърля преди всичко върху министър-председателя Малинов.

На 4 октомври 1918 г. КАЦ съобщава за абдикацията на Фердинанд Български и с няколко думи припомня величието на неговото царуване. Отново се прави опит загубата на България за Централните сили да бъде представена в положителна светлина. След като вече е отпаднала необходимостта да брани този отдалечен съюзник, Райхът щял да се свие като таралеж в своите собствени земи и да набоде врага.

Читателите на ежедневника и по-нататък продължават да получават информация за ставащото в София - възцаряването на Борис III, Войнишкото въстание и др. Новините от България все повече биват измествани от изпълнени с тревожни предчувствия заглавия като „Нашите подводници още не са победени“.

В заключение може да се обобщи, че интересът на провинциалния вестник Casseler allgemeine Zeitung към страната ни като вероятен съюзник е значителен още през 1914 г., при избухването на Първата световна война в Европа. Той рязко нараства през есента на следващата година, след намесата на България, възприемана вече като „храбър другар по оръжие“. Обемът на информацията не намалява и до последния месец на това участие, когато България е представяна като недостоеен пораженец. Отношението в изданието

е емоционално. Набляга се на противопоставянето на страната на „примките на Съглашението“ и най-вече на „отровата на панславизма“, възхвалява се храбрата българска войска. Промените в обстановката на Балканите се съобщават бързо и подробно, в условията на военновременна пропаганда. Информацията, която предлага вестникът, свидетелства, че преди един век немските поданици от провинция Хесен са били подробно осведомени по отношение на военновременните събития в царство България.

THE IMAGE OF BULGARIA ON THE PAGES OF CASSELER ALLGEMEINE ZEITUNG DURING WORLD WAR I

Lyubomir Georgiev

The interest of the provincial newspaper Casseler allgemeine Zeitung to Bulgaria as a possible ally was very significant yet in 1914, at the outbreak of the World War I in Europe. It increased sharply in the autumn of next year, after the intervention of Bulgaria, already perceived as "a brave comrade in arms." The amount of information did not reduce to the last month of this participation, when Bulgaria was portrayed as an unworthy defeatist. The attitude of the newspaper was emotional. The changes in the situation on the Balkans were communicated quickly and in detail, in the terms of wartime propaganda. The Information the newspaper offered, testified that a century ago the German subjects in Kassel were informed in detail regarding the wartime events in the Tsardom of Bulgaria.